

Hermányos Mária: Gyök-erek

Hermányos Mária műve nem hasonlít előd- és kortárs *költők, képkalkító művészek, nyelvészek, rováskutatók* munkáihoz. Olyan *egyedi műalkotást* és egyben *szakmunkát* kap a kezébe, aki ezt a könyvet a maga *épülésére, környező világa szépítésére, tájékozódásra* vagy *megítélésre* nyitja ki, amilyenvel csak ritkán találkozunk – sokat és sokféléen termő – civilizációkban.

Már a küllemében is Hermányos-Máriás. Alakilag az ő művészete formálta kívül-belül. Ki más jegyezhetné a *kötetterséget* és a *grafikát*, ha nem ő maga? S ki viselné más *a felelős kiadóságot*, ha nem Szántó János lelki jóbarátom, *a férje*, s kettejük közös *A-MariArt Kft-je* (2141 Csömör, Rákóczi u. 18.)? *A széplelős művészet* már a kötetborítón kiütközik. Ím:

De az is azonnal megsejlik, hogy *semmilyen tekintetben sem egyrétegű* ez a „keménykötésű” könyv. Az előoldal újkeletű latinságát az ősi magyar rovásírás betűi fogják szigorú keretbe. Ám azt is *gyönyörűen*, amilyen csak az *igaz rend* lehet. Mária mély jelképtudásáról beszél a *betűk színe és színekörnyezetük*. A rováskeret betűi *fehérek*, a latin betűk *feketék*. De az utóbbiak mezeje *fehér*. Ez a két szín a mi műveltségünk két *halottszíne*. A *csontfehér rovások* azonban *fénykörös, élő, sugárzó, vibráló színhátterekből ragyognak elő*.

Arra vonatkozóan, hogy itt *tartalmilag is sokrétű munka vár az olvasóra*, ugyancsak már a borítóképen *intő jeleket* kapunk. Nehogy úgy készüljön bárki, hogy a napi tévzés helyett ezzel a könyvvel majd bedől a hintaszékbe, bebújik a jó meleg ágyba, s a nagypárnát maga mögé boltozva, az olvasólámpát kényelmes fényszögbe állítva élvezheti ezt is, mint a szerelemszomj és a szerelemképtelenség nőirodalmát. Ennek a könyvnek neki kell veselkedni. Ez a „nekiviselkedés” neki- sőt magunknak-gyűrközési, *gondolkodási hajlandóságot, szellemi éberléletet, érzékenységet és érett érzelmiséget* kíván.

Már a „Gyök-erek” cím legalább hármat mond. Elsőre az *eleve másban gyanakvás* azt vélethetné velünk, hogy véletlen maradt benne az eredetileg címnek szánt „Gyökerek” szóban egy fölösleges „-”. De nem így van. A szerző valóban akarta, hogy a *gyökereinkre* gondoljunk, amikor ezt a *kötő- és elválasztójeles* szót olvassuk. Ám egyben azt is sugallni akarta, hogy műveltségünk éltető *ereiről* fog szólni „gyökeink” kapcsán. S ez már a legtöbb magyarnak *idegen, sőt elátkozott szó*. Még a művelt közmagyarok polcán meglelhető *Magyar Értelmező Kéziszótár* is *önmagával magyarázza*, hogy senki se értse, így: „gyök=szógyök”. S mert mindannyian „*finnugrász iskolába*” jártunk, ilyet még csak *ellenségképpen* se tanultunk.

Ráadásul Mária még egy gyomrossal ellát bennünket, nehogy túlbizzuk magunkat, mielőtt belelapoznánk a könyvbe. Teszi ezt egy kisbetűs alcímmel, mélyen alatt: „*hangképversek*”. Ezzel sokakat annyira el is bizonytalaníthat, hogy némelyek lemondanak a belelapozásról. Mi is ez akkor?! *Hang?* Vagy *kép?* Vagy *vers?*! Egyre rosszabb! Mert mindannyian nem csak „*finnugrász*” iskolába jártunk, ahol egy *dögunalmas, és alapjaiban hazug nyelvtannal* akarták velünk „*megszerettetni*” anyanyelvünket.

Olyan iskolába is jártunk, amely *sem a nyelvi, sem a zenei, sem a természeti hangok csodavilágáról semmit* se tanított. Csak ábécét meg szinkópát és fizikai rezgéseket. Na, és a *kép?*! A képet már a „*képernyő*” fogalmában összekevertették velünk, pedig az csak *látványernyő*. A *kép* meg a *látvány* közt „*csak*” az a különbség, hogy a *látvány* egy *híg, szellemileg szerkesztetlen vizuális érzet*. Ezzel szemben a *kép sűrítmény*, amely a *szellem szerkesztő, jelentéssűrítő munkájával üzenetet hordoz az üzenetfogadó szelleme számára*.

S a *vers?* No, arra már a legtöbb művelt ember is legyint. A maga iskoláskorából mindenkinek perverz költői életrajzok, csapodár szerelmek, rémes rímek, rettenetes nevű, időmértékes – vagy (m)értéktelen – költői eltévelyedések, szinesztéziák, s más, mielőbb feledendő irodalmi kínzások jutnak az eszébe. Isten ments, hogy önként alá vessük magunkat versolvasásnak! Hát persze, mert *a vers ám csak az igazi sűrítmény!* Nyelvből, zenéből és képek tömegéből! Hogyan is érthetné valamennyit egybegyűrva az, akit egyiknek a felfogására se tanított meg az iskola?... A német úgy is hívja a verset, hogy „*Gedicht = sűrítmény*” (a *dicht* = a *sűrű, tömör* melléknévből). A „*költőt*” meg úgy, hogy „*Dichter*”, azaz „*sűrítő (művész)*”.

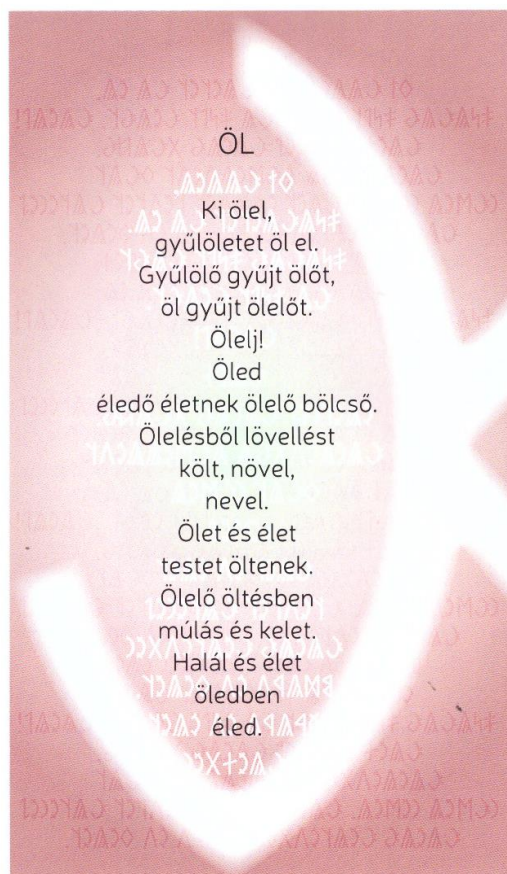
Ha a *legkíváncsibbak és legbátrabbak* mégis követik invitálásom, és belelapoznak ebbe a gusztusos kiállítású könyvbe, a belső címlapon már a szerző nevét is látják rovásbetűkkel írva, sőt a „*hangképversek*” ígérete még komolyabban, csupa nagybetűkkel, ráadásul rovással írva tűnik fel. A fő- és alcím közt pedig megjelenik egy harmadik cím is, egymás felé forduló kérdőjellel: „*Mi van a rovásunkon?*”, s ugyanez *rovásul*, meglepően *balról egy jobbra tekintő kérdőjellel*, intve a rovást nem ismerőket arra, hogy ez az írás és olvasása jobbról balra halad.

Mielőtt bárki megijedne, jelzem, hogy *ezzel a címmel* a könyv végén (267–309) egy *fajsúlyos tudományos értekezés* olvasható, melyben a szerző a rovásírás szakirodalmában is párját ritkító látásmóddal fejti ki a magyar rovásjelek rendszertanát, amit arra az alaptételre alapoz, hogy a magyar rovásjelek nem betűk, hanem valódi jelképek, tkp. az általuk reprezentált hangoknak nem egyszerűen csak jelei, hanem azok jelképei. Emiatt *alaktani sajátágaiknak egyenként hangjelentések, az alaktani csoportoknak nagyobb jelentéskörök* feleltethetők meg.

Ebben az *alaktani rendbe állított jelentéstani kódrendszerben* tárgyalja rovásjeleinket ilyen jel- és jelentéscsoportok alatt, bőséges példatár felsorolásával: *A teremtés hangjai – egyszárú jelek* (272–285); *Fizikai hatás a térben – kétszárú jelek* (285–291); *Kapcsolati viszonyok – szögben záródó és metsző vonalak* (291–297); *Érzelmi kapcsolat – íves vonalak, női minőség* (298–307). A tanulmányt záró „*Hangképversek*” című részben (307–309) alkotása nyelvészeti

alpműve, az 1862-ben kiadott „A magyar nyelv szótára” c. grandiózus szótármű előtt tiszteleg, amelyet szerzőiről, „A Czuczor-Fogarasi” néven ismerünk, már akik elől eddig a finnugrász fordulat óta az „Akadémiának” nem sikerült eltitkolnia.

A két előszó leginkább amiatt fontos, mert ennek az Akadémiának a „hivatalos minősítési rendszerében elfogadott tudományos fokozatával” rendelkező személyek írták, ezzel azt is demonstrálva, hogy a mű szerzője és műve egyaránt „komolyan vehető”, sőt nagyon is komolyan veendő. Egyikük nyelvész és kultúrakutató, a másikuk a Magyar Írószövetségnek is tagja. Ő annyiban is különleges reprezentánsa ennek a „befogadásnak”, hogy a mű irodalmi hitelét is alátámasztja. S noha a kötettervező szerző egy első, bevezető verscsoportot különít el grafikai különlegességgént „Hangképek” címmel, ne higgyük, hogy ezek nem „versek”. Csak éppen a rovásjelek főntebbi típuscsoportjait a grafikusművész eszközeivel ábrázolja. Alább az „Érzelmi kapcsolat – íves vonalak, női minőség” csoportból választok példákat:

Vers ez, a legszebbekből, amit az *anyanyelv* írni tud. Az anyanyelv, mondom, s nem is az irodalmat író ember, ahogy ez „főfoglalkozású költők” esetében is igaz¹. De nem is ezt kell itt bizonygatni most. Inkább a „gyökköltészet” szemléltetésére akarnám használni a verspéldát. Arra, hogy a *nyelvkeltető-nyelvéltető* gyököt „szótőbe”, „szótagba”, mindegy mibe, *akármibe* elrejteni igyekvő nyelvészetünk s „anyanyelvi nevelés”-ünk abszurdítását kimutassam. Mert mi is *nyelvtanilag*, azaz „szófajilag” a verscím? *Szófaj-e, szó-e* egyáltalán?

A pozitivista, akarom mondani: a finnugrász nyelvelméletnek ehhez eleve *előfeltevés* kell. Mint *minden mindentudónak*, aki nem vallhatja be, hogy „a dolgok mélyén ott lapul a titok²”.

¹ Simai Mihály gyökrimeiről: <https://moef.hu/mof-eki/elso-kozlesek/gyokrimek-simai-mihaly-kolteszeteben/index.html>

² Karácsony Sándor: A magyar észjárás. Magvető Kiadó, Budapest, 1985:480–482.

Ráadásul esetről esetre, a kicsinyes önigazolók csepürágásával „igazolni” akarja a maga liliputi igazságát. Ezért nem a maga elméjét és elméletét, hanem a való világot idomítja magához. Hogy ennek abszurditását bizonyítsuk, járjunk el mi is ugyanígy. Mi hát finnugrászul a verscímben szereplő „**öl**”? Náluk készen a válasz: „*Főnév!*” Vagy... „*igető*”...

Valóban van egy *főnevünk*, amelynek látszólag/hallhatólag ugyanez a hangalakja. S van egy igénk, amelynek ugyanilyen hangalakú „*töve*” van. S ezzel már kezdődnek a finnugor zagyvaságok, minthogy ez esetben csak az „*ölni*” ige jöhet szóba. Az *összes többi alak- és jelentéselágazást külön kell választani*, és más-más „szócsaládba” sorolni, újabb és újabb „szócikkekben kezelni”. Erről szól a MÉKSZ egész 1025–1026. oldala³. Ha ezzel a „megoldással” megelégszünk, akkor az elmélet igazolásául azt is elfogadhatjuk, hogy hiszen az „ölni” ige még pontosan így is szótagolható: „*öl-ni*”, azaz valóban ez a „*szótő*” is.

Csakhogy az „**öl**” főnévnek és az „*ölni*” ige tövének *jelentésstanilag semmi köze egymáshoz!* Ez még akár helyénvaló is lehetne, ha csak őket kettejükét tekintjük, hisz ez akkor csak „*egyalakúság*”, afféle „*véletlen egybeesés*” volna, ami mind nyelven belül, mind nyelvek között ismerős jelenség. Csakhogy ez esetben a finnugrászat éppen azt föltételezné, amit a gyökök esetében körömszakadtáig tagad, hogy a szó alatti szinten létezhetnek saját, önálló jelentéssel bíró alakok. Márpedig akkor az *öl- igezőnek ilyen, saját jelentéssel bíró, önálló alaknak kéne lennie*. Már pedig nyilvánvalóan nem az.

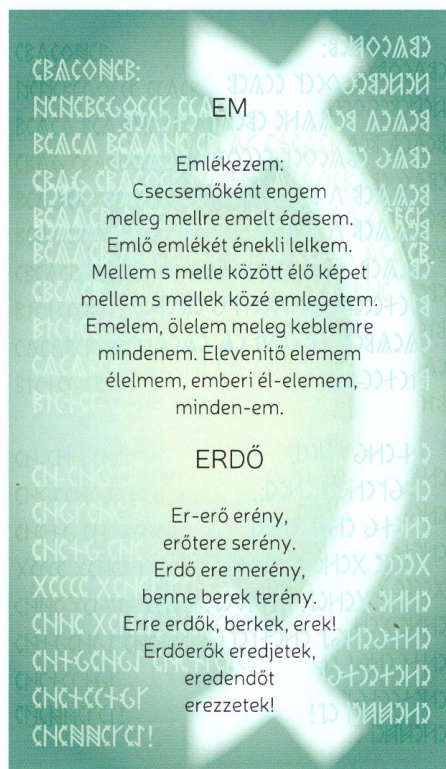
Hogy mennyire nem az, kiviláglik abból a *nagy jelentés- és alaktani családból* is, amelyet a MÉKSZ izzadságszagú igyekezettel próbál „*sokjelentésű*”, *családtalan szóindividuumokká* szétforgácsolni. Csak hát ezekre már nem igaz még csak a *szótagolhatósági műért* sem. Az „*ölelni*”-re pl. nem áll, hiszen „*szótagolni*” úgy tanítottak valamennyiünket, hogy „*ö-lel-ni*”. Bár a finnugrász megengedi „*a szót tagolni*” szerkezeti alapegységei szerint így is: „*öl-el-ni*”, csak ez esetben ne akarjuk megnevezni az „*öl-*”t, és ne akarjuk tisztázni, hogy ez az „*öl-*” akkor most *melyik öl?* A *főnévi öl*, vagy a *gyilkolni jelentésű „öl-*” igező- e? Mert ha ez, akkor hogyan is bújik elő ebből az „**öl**”-ből a szeretet/szerelem helyett az *ölés?*!

Befejezve immár a *finnugrászok körmönfontan primitív házárdjátékának* még csak a feltételes elfogadását is, bízzuk a helyes választ Hermányos Mária hangképversére. Ezen „*előkészítés*” után mindjárt kevésbé látszik „*együgyűnek*” vagy akár „*déliabosnak*” ez az *egyediségében megdöbbentő erejű*, rendkívüli módon sokrétű mű, *mint minden igaz műalkotás*, amely azzal az alázattal tapogatózik a *megfejtethetlen Igazság* felé, hogy a mi *emberi tudásunk* még akkor is csak „*tükör által homályos*” lehet, ha nem öltjük magunkra a *mindentudás csaló*, és ezért *bűnös ábrázatát*⁴.

Lássunk azonban tovább még kettőt Hermányos Mária hangképverseiből. Az egyik ezek közül az „*em-*” gyökre épül, amelyről már a finnugrászat sem állíthatja, hogy akár önálló főnév lehetne vagy netán „*igető*”. Ezért itt már nem kényszerülünk állandó vitába keveredni egy *eltakarítandó akadályrendszerrel*, amely eddig is *úgy működött szellemi életünkben, tudományos és kulturális-művészeti önszemléletünkben, mint az aknamező*, mely *termő tájból lett a pusztítás terepévé a gonosz akaratából*. Lássuk hát ehelyett a második szemléltetőnket:

³ Lásd: Magyar Értelmező Kéziszótár (MÉKSZ), MTA, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972/2003.

⁴ Itt csak utalok azokra a bűnös eltévelyítésekre, amelyeket pl. a nyilvánvalóan *megettévesztő helynévmagyarázatokkal* és azok fenntartásával eddig okozott, és máig okoz a finnugor nyelvelmélet mind a *helynévpolitika*, mind a *tájlakó ember táji önazonosságának a gátlása* terén. Lásd: Horváth Lajos: *Egy településnév-változtatás indítékai*. Honismeret, 1987/4. sz. 21–22.

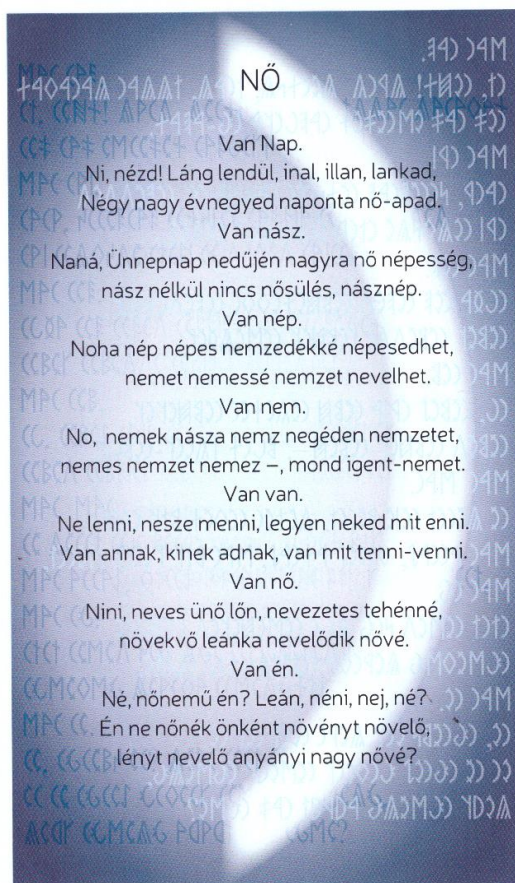

Vegyük számba, hányféle „**em**”-ünk van itt? „*raghelyzetű, birtokos értelmű*” „**em**”-ből van vagy tíz (édes**em**, lelk**em**, mellem/2/, keble**em**/re, minden/**em**/2/, elem**em**, élel**mem**), de lehetne akárhány. E.sz.1.sz-ű személyrag helyű és értelmű „**em**”-ből van (emléke**zem**, emleget**em**, eme**lem**, öle**lem**) 4 db. Ugyancsak *véghelyzetű, objektivációs tartalmú -em*: 1 db. (eng**em**). Jelentéshordozó gyökjelentéssel elől helyzetű **em**-: 7 db. (emléke**zem**, **em**elt, **em**lő, **em**lék, **em**legetem, **em**elem, **em**beri). *Infixális helyzetű jelentéshordozó „-em-”* gyökből 4 db. (csec**em**őként, **em**elem, él-**em**elem, élel**mem**).

Nem megyek itt bele az *alapyök* kérdésébe, hiszen itt nem is magáról az *alapyökről*, a „**m**” hangról, és annak *legtágasabb, tapadási, összetartozási hangérzetjelentéséről* van szó, hanem egy már eleve (szolmizálható) *hangsorba*, azaz *hangjelentéssorba* illeszkedni képes gyökváltozatról, az „**em**” gyökről, amely egyrészt további hangjelentésekkel bővíthet (mint itt nem egy esetben az „**l**” irányú *hangjelentéstani kiterjedés*, de rövidülhet is pusztán „**m**”-mé, ha *nyelvezeneileg főlösleges* bármilyen magánhangzós kiegészülés. Ám lehetséges *fordított irányú hangbetoldó gyöksarjadás* is. Ettől azonban a *hangjelentések összege* nem változik. Erre több példa is van a versben: (**me**leg, **me**llre, **me**llem, **me**lle, **me**llek).

Csupán a fenti, *egyetlen gyökvers gyökkészletén* láthattuk, hogy a *gyök, mint szó alatti szintű jelentéshordozó hangcsoport*, három helyzetben képviselheti jellegzetes *tágas gyökjelentéseit* a magyar szóban. *Előlhelyzetben főjelentéshordozó* lehet, *infixális (szóbelseji) helyzetben főjelentés-módosító/kiegészítő*. *Szóvégi helyzetben jelentésbetagolóvá, szerkezetbe szervezővé* idomulhat alak- és jelentéstani állaga. S most lépünk tovább a harmadik példaversre, mely a „**m**” után a *másik fő tapadóhang*, a „**n**” érzetjelentéseiből építkezik⁵:

⁵ Lásd: Szerves hangháló. Győri-Nagy Sándor: *Fenntart(hat)ó kultúra. Egy szervezőtani fogalomrendszer helyreállítása felé*. 17.o. In: *Kétnyelvűség. Nyelv- és kultúrológiai szaklap*. 1999/VI. évf. 1. sz. 2–31., ill.: *A nyelvészet mint szervezőtudomány*. 12–13.o., In: *Kétnyelvűség. Nyelv- és kultúrológiai szaklap*. 1999/VI. évf. 2. sz. 2–15. Mindkettő: Pszicholingva, Szada.; ill. *Kultúrológia*. 2001/2013, (Gödöllő/Kiskunmajsa):50.o., továbbá: *Kultúrjelentések nyelviesülése: a hang és az érzet, a gyök és a képzet*. 157–158.o. (A tapadásérzet és az anyaszólító hang). In: *Életünk.Vas Megye Önkormányzatának irodalmi, művészeti és kritikai folyóirata*. 2011/3–4. sz. 152–173.

„*Van Nap*” – ezzel a meghökkentő kijelentéssel kezdődik a gyökvers. Mint az ottlétközlő mongol telefon-bejelentkezés: „*Hun ban*”, azaz „*ember van*” a vonal túlvégén, tessék, beszélj! Csak Mária pontot tesz. De aztán *hagyja beszélni az anyanyelvet*. Magvas kétsoros szakaszokban. Csak mivel három a magyar igazság, a végén *háromszoroz*. De minden strófa külön „*cím*”-mel, hangsúlyosan középre rendezve. Sajátosan „*közhelyes tételcím*” valamennyi. De egyik meglepőbb mégis a másiknál. A *tételkifejtés „gyöknyelven”* történik.

Már az első címet külön szemügyre kell vennünk. A két szó közös (mélyzöngéjű) „*a*”-ját keretező mássalhangzók (*v/p*) ugyanarra a *hanggenetikai középpontra* mutatnak, ill. ugyanabból indulnak (*n*), szinte *ugyanarra a hanggenetikai távolságra*, csak éppen fordított irányban, ahogy az előző hangképvers kapcsán említettük a *fordított irányú hangbetoldó gyöksarjadást*. Mivel az egyik szó képzési iránya ugyanabba a „*n*” hangba fut be, melyből a másik azonnal kiindul, s a magyar ejtésben nincsen „*space*” (hangoztatási szünet), az *egybeejtés* megduplázza a „*N*” hang középponti súlyát, és ezzel kiemeli *tapadó, életszerző, életadó hangjelentését* is: „*vannap*”.

S ha a vers címét éppen csak „*tudomásul vettük*” volna, most önkéntelenül visszasiklik rá a szemünk: hiszen a főcím az, hogy „*NŐ*”. Egy *főszerepű, jelentésadó „N”* hang, és egy, ezt a jelentést „*kikerekítő*”, egészként felerősítő, világba artikuláló „*Ő*” mellézköngye együttese. De így, *csupa nagybetűvel*. Nemcsak *jelentését*, hanem *jelentőségét* is hangsúlyozva.

Ezek után aligha lehet kétségünk afelől, hogy a „*Van Nap*” kijelentés nemcsak nem véletlen, nem közhelyes, hanem éppenséggel *meghökkentően újat* akar mondani egy olyan korban, amely korban szenved. Nem akármilyenben. *Jelentés- és jelentőségvesztésben*, életünk olyan területein, amelyek *jelentés- és jelentőség-ismeretünk épsége* (úgy is mondhatnám: *csodameglátó képességünk helyreállítása*) döntő kérdésévé vált emberlétünknek.

Nem véletlen kezdődik ennek a strófacímnek a tételkifejtő része egy *rácsodálkozató* – tekintetünket egy objektumra tapasztó –, „*n*” kezdetű szóval, hogy „*Ni!*” Persze, nyilván nem csak emiatt. Gyönyörű, ahogy útnak indítja az *életlángot* ez a csodálató nő: „*láng lendül*”. Két „*l+n*” tagú gyökkel, amelyek összetartozását állítani se meri az ember, bár *hangszerkezetük* a bizonyosság arra, hogy *jelentésanilag is összetartoznak*.

Csak hogy az *eltérő gyöksarjadási út* elfedi az összetartozást anyanyelvi érzékünk előtt, amelyet az *eltérő magánhangzók* változathatása (mély „*ú*” ↔ magas „*e*”) már eleve gyengít. Tegyük ellenpróbát. Ha a „*láng*” mellé azonos *hangbetoldású gyököt* tennénk, mondjuk azt, hogy „*leng*”, azonnal elhinné mindenki, hogy itt *könnyeden ide-oda mozgó, hosszan, magasra nyúló tűz* „nyelv”-ek megnevezéséről és *vizuálisan érzékelhető, névadó mozgásjegyről* van szó. A *lend*-féle gyöktoldás azonban *életes súlyt, messzebbre vivő távlatot* ad a magas hangrendű gyöknek.

Hogy milyen messzire vivő ez a távlat, azt azonnal sejteti a következő két szó fordított hangszerkezetű, *oda-vissza, szakaszos, ismétlődő mozgássá szelídített „lendülete*”. S ez is milyen csodálatosan: „*inal, illan*”. Ez esetben a szerzővel én sem állítom, hogy itt *fordított gyökök* hatnak. Ezek inkább csak *álgökök*, vagy azok sem. Csupán az a fajta *hangcsoport-egybeesés*, amelyet mi nem nevezünk „véletlennek”, merthogy épp *akaratlagos költői fogás*, amely azzal a *bőségtúlcsordulással* él, amelynek köszönhetően a *gyöksarjadás végtelen lehetőségei* csak *hangkörnyezeti asszociációkban* találkoznak egymással a nyelvi esélyskálán.

Az „*inal, illan, lankad*” már nem csupán *álgökpárban*, hanem *hármás ál/gyöklácban érzékelteti*, hogy milyen hangzásmutatványokra képesíti a magyar író/költőt az anyanyelv lehetőség-óceánja. Ha nem „szemben úszik” annak gigantikus áramlataival, nem le akarja győzni, hanem engedelmeskedik neki. Karácsony Sándorral szólva „*rábizza magát*”⁶.

A fenti szóhármashoz ágyazott ál/gyöklánc MSH-szerkezete ez: *n→l, ll→n, l→n*. A szavak MH-szerkezete, kísérezeneje pedig: *ia, ia, aa*, ami akkor se változik lényegesen, ha csak az ál/gyökök hangállagát vizsgáljuk. Ez utóbbi esetben az „*a*”-kádencia rövidebb, s a szerkezet ez: *ia, ia, a*. Maguk az ál/gyökök pedig így sorjáznak: *-nal → llan → lan-*.

Ha most helyreállítjuk az eredeti szóállagokat, mögéje pillanthatunk ennek az ál/gyökzenei kulisszának. Illesszük vissza az eltávolított „*i*” hangokat. Onnan, hogy „*láng lendül*”, rögvest kinyílik a pálya, s megindul a láng mozgása ezen a pályán az első „*i*”-vel: „*inal*”. A „*l*” véggel azonban még csak pályaszakaszvég sincs, mert a „*l*” is *tapadóhang*, tehát marad a mozgáspálya, a következő nyílt magánhangzóval, a második „*i*”-vel csak új szakaszba torkollik a mozgás, s ha lehet, a dupla „*ll*”-lel új lendületet vesz: „*ill-*”.

Ám az „ugrás” után az „*-an*” hangcsoporttal mintha le is tapadna. A harmadik „*lan-*” kezdő „*l*”-je még *egy finom képzéshelyi mozzanattal* megemelinti ezt a letapadást az újabb futam előtt. Ezt a finom képzéshelyi mozzanatot pontosan megérezzük, ha a *-nl-* találkozóhangpárt a nyelvünk mozgását figyelve ejtjük ki. Érezhetjük, ahogy a „*n*” szájpaddásunk elülső részén, ínyünk és felső fogsorunk belső oldalán képződő *tapadó akadály* az orrüregünk felé tereli el a hangképző légáramot. Ahogy azonban ugyanezen a képzési helyen megindul a „*l*” artikulációja, a nyelv letapadva marad ugyan az ínyünkön és a felső fogsor belső oldalán, csak kétfelől enged utat ismét a szájuüregén át a légáramnak, amely a laza ajakréses „*a*”-val megint szabadon építheti tovább a *harmadik*, ezúttal *már nem álgökököt*.

⁶ Lásd Karácsony Sándort az *énközpontú*, „indogermán” és a „közegközpontú” magyar úszástanításról. In: *A magyar észjárás*. Magvető, Bp., 1985:22–23.

Csakhogy e gyök véghangzó „n”-jének *tapadásjelentését* már nem oldja fel újabb nyitóhang. Ellenkezőleg. A „g/k” képzéshelyi hangtestvérpár zöngétlen „-k-”-ja új akadályal lassítja a *láng élő lendületét*. A *láng* itt már csak *lank-*, s minthogy ez az állapot éppen most történik vele, a gyök igetővé bővül, és a megtörténés igeképzőjét kapja: *lan-* + *-k-* + *-ad-*(-ni). Ezzel az első sor megteremt a *ritmikus életpulzálás első ütemét*, de nem definiálja se „mértékét”, se műfaját. Ez a második sorra vár.

A 2. sor a „n” hang tapadásjelentésére építve *é, e, a* hangkiterjesztés (*né-, ne-, na-*) mellett „gy” *tapadóhanggal* mennyiségi és méretjelentésű gyököket határol körül: *négy/negy-, nagy*. Hogy időegységgé váljanak, ahhoz egyrészt a *magánhangzós kiterjesztésű tapadásjelentő alapgyökökből a b/p jelentéslezáró hangok* zöngétlen változatával képzett, „*az életadó égitest felkeltétől lenyugvásáig tartó, ismétlődően elmúló időegység*” jelentésű szóra van szükség. A magyar kultúra nyelvében azonos a *Nap* meg a *nap* hangalakja, hisz a *növekedés és az elhalás természeti tapasztalata* is azonosan jelenik meg bennük.

Másrészt olyan szószintű jelentésekre is szükség volt itt, amelyek a *négy/negy-, nagy* gyököket – az *iv-/ív-/óv-/av-/ev-/év-/öv-* stb. nagyjelentőségű *életgyöklánc* kiterjedt változataival kapcsolatba hozva – a napnál nagyobb időegység-jelentésekre is alkalmasak. Ezek közül az „év” nemcsak gyök, de önmagában *gyökfőnév* is. Az *évnegyed/negyedév* ennek ugyan pontosan meghatározható része, de a „nagy”-gyal társítva már *elveszíti „meghatározott, három hónapból álló időegység”* jelentését, s „*életes jelentéssel*” töltődik fel. A „nő, apad” igék jelentésközegében pedig egészében bekerül ez is az *életpulzálás* strófacímbe. Végtére is a „strófacím” az, hogy „*Van Nap*”. Így, nagybetűvel, égitestnévként.

Ha most azt várja az olvasó, hogy ezután következik a „*Van nász*” második strófacím a maga stófacímjával, s tovább, *mind a hét*, akkor téved. Nem azért, mert akkor hétszer ekkora terjedelmet kéne szentelnem ennek az egyetlen gyökversnek. Sajnos, erről se tudtam mindent elmondani, amit el kellene.

Miközben ui. a szerző „tartja az alapirányt”, és a „n” hangjelentésből sarjadt, *hihetetlenül szerteágazó életgyökeink alak- és jelentéstani rendszerén* belül marad, ugyanannyi kulturális életkérdésünket is érinti, amennyire ezek a gyökcsoportok és gyökjelentés-körök szétindáztak. „*Van nép*”, „*Van nem*”, „*Van van*”, „*Van nő*”, „*Van én*” sorjáznak a tömör strófacímek. Kérdezem: *van-e ezek után csak egyetlen lényegi kérdésünk, amelyet nem érint ez a gyökvers?*

A választ mindannyian tudjuk. Mária is. Ezért írt *kézikönyvet*, amelyet nem „elolvasni” kell, hanem meglesni a kulcsot azokhoz az üzenetekhez, amelyet nem a szerző talált ki. Ő „csak” leírta, megjelenítette, áttekinthető rendbe szedte azokat a *kódokat*, amelyek a *magyar műveltség élettudását* tartalmazzák a ma és ezután élőknek, *nyelvileg rejtjelezve*. Én itt csak azt kíséreltem meg, hogy kulcsot adjak azoknak, akik majd hajlandók lesznek levenni a polcra ezt a *kézikönyvet*, hogy folytassák az itt tömeglő nyelvi és kultúrakódok feloldását.

Azoknak, akik úgy vélik, hogy ez szinte lehetetlen vállalkozás – mint a Biblia valamennyi gigantikus képe, példabeszédének a dekódolása –, adok e tanulmány lezárásaként egy biztató útravalót: ha *vége nincs* is, *iránya van* ennek a vállalkozásnak. Ezt az irányt Mária az „*Anyanyelv*” című versében (218.o.) tüzi le. Ez nem véletlen épül a „*nyomatékos tapadás*” képzéshelyi érzetjelentésű „NY” hangunkra, mely a „*legelemibb tapadásérzet*” jelentésű N/M alaphangokból⁷ eredő *képzéshelyi érzetlánc* első sarjkorének⁸ a tagja.

⁷ Lásd: Győri-Nagy S.: 2011:158.

⁸ Lásd: Győri-Nagy S.: 2011:162. ill. 165.

A vers és egyben a könyv egészének az iránymutatására idézhetném csupán a „csúcs-sort”. A „Mennyre nyíló banya” allegóriája legnevesebb költőink babérai közt is elférne. De Mária nem a babérok kedvéért küzdött meg ezzel a gigászi vállalással, annyi kedvszegő gánccsal, visszahúzó(dó) értetlenkedéssel, annyi ellenséges elutasítással, annyi hiábavalónak tűnő, sokéves munkával. Ezért inkább itt a *könyv hátoldalát* is megmutatom a kedves olvasónak, hogy olvashassa a *vers egészét* is. És elhiggye, hogy a Jó szolgálata sohasem hiábavaló:

Nem hasonlítom előd- vagy kortársi költők, képzőművészek és nyelvészek munkáihoz Hermányos Mária művét. Olyan egyedi műalkotást kap kezébe, aki ezt a könyvet akár a maga épülésére, akár megítélés-re kézbe veszi, amilyenl csak nagyon ritkán találkozunk sokat és sokfé-
lét termő civilizációkban.

Egyedisége megdöbbentő erejű. Ezzel együtt rendkívül sokrétű, mint minden igaz műalkotás. (...) Hermányos Mária nem csak „főfoglalkozású” képzőművész, aki képes a teremtett világ csodálatos képeinek, színeinek, harmóniájának felfogására és visszaadására, (...) „mellékfoglalkozásban” olyan költő is egyben, aki érzékeny lélekkel tudja fogni anyanyelvünk legfinomabb zenei rezgéseit, amelyek megragadására a nyelvészet máig nem lelt megfelelő eszközt. Ezért is lett a Magyar Anyanyelv- és Kultúra-tulajdonosok Közösségének (MAKK) egyik alapító tagja és vezetője a Magyar Ökoszociális Fórumon (MÖF) belül. Ő is vallja, hogy az anyanyelvét alkotva éltető emberhez méltatlan a „normatív” nyelvészeti kézivezérlés, a folytonos „nyelvhelyességi” ledurungolás. Anyanyelvünk és anyakultúránk legfőbb szellemi közjavaink. Ezek változatai és tulajdonosai iránt a tudomány részéről csupán a tisztelet és az illő kutatói figyelem fogadható el.

Mária ugyanakkor olyan különleges nőiség megtestesítője, melyet az „egyenjogú” – a férfival mindenben vetekedni akaró, férfiellenes – nők korában talán már érthetetlen „Máriás nőiség”-nek neveznem. Pedig az. A férfhoz rendelt, szakrális küldetését derűsen viselő, élettermő aszszony, aki az Isten és embertársai iránti alázatból így ad leckét a feladatmúlasztó férfinak is. Magába gyűjti és szétsugározza a Szépet, a Jó szelid szolgálatában.

Győri-Nagy Sándor

ANYANYELV MÁDÁDÁ

Anyanyelved enyhe dunyha,
nyugodt kunyhó, fénylő gúnya.
Fenyő fénye, dinnye árnya,
terény erény serény szárnya,
szerény anya arany lánya...
Mennyi csíny könnyed nyitánya!
Mennyre nyíló banya.

ISBN 978-9-638793-16-4

9 789638 793164

Ár: 3 500 Ft

MariArt

Dr. Győri-Nagy Sándor PhD
nyelvész-, kultúrokológus
ny. tszv. egyetemi docens
a Magyar Ökoszociális Fórum elnöke

Kiskunmajsa, 2023. január 06.